

lenes virkning i stor grad bygger på læring. Jeg synes han her presenterer lite av nyere nevrobiologisk forskning, som bl.a. utgjør deler av kunnskapsgrunnlaget for lege-middelassistert rehabilitering av opiat-avhengige. Hans fremstilling av «avhengighet» blir kanskje litt ensidig psykososialt fundert. Dette er omdiskutert, men bakgrunnen for «sammensatte og kompliserte problemer» (som rusmiddelavhengighet) er jo gjerne nettopp sammensatt og komplisert.

Fekjær har klare meninger som til tider presenteres med polemisk snert. Dette er mer en styrke enn en svakhet, fordi han hele tiden henviser til kildene for sine vurderinger. I etterordet legger han etter mitt syn frem fornuftige vurderinger om hvordan skadevirkningene av rusmidler bør bekjempes. Han har et balansert og etter mitt syn et realistisk og fornuftig syn på forholdet mellom «(re)habilitering» og «skadereduksjon» når det gjelder tungt belastede stoffmisbrukere. Han mener behandling på individnivå – som er viktig for den enkelte lidende misbruker – ikke kan være noen hovedstrategi for å bekjempe det totale skadeomfang. Han mener de viktigste grep må tas på det politiske plan. Fekjærs idealsamfunn er nok det rusmiddel-frie samfunnet. Der vil nok ikke alle følge ham, men hans anvisninger for hvordan man kan begrense skadevirkningene blir ikke mindre aktuelle for det, selv om det ikke er politisk populært i dagens markeds-liberale Norge.

Ivar Skeie

Åslundmarka legesenter
Hunddalen

Forfriskende om kunst og helsefag

Aud Kirsti Bø, Wigdis Helen Sæther

Kunsten som beveger – estetisk dannelse i helse- og sosialfagene

296 s., ill. Bergen: Fagbokforlaget, 2004.

Pris NOK 379

ISBN 82-7674-778-7

Forfatterne er tilknyttet Høgskolen i Sør-Trøndelag og har bakgrunn innen psykiatrisk sykepleie. Boken omhandler betydningen av kunst og estetikk innen helse- og sosialfagene. Den er delt i tre deler. Forfatterne gjør først rede for sitt teoretiske grunnlag, dernest retter de søkelyset mot kunstens betydning og muligheter i praktisk og pedagogisk arbeid. I den siste delen viser og diskuterer de relevansen av et estetisk perspektiv i klinisk arbeid. Illustrasjonene og fotografiene er ved Ole Tolstad.

Et sentralt uttrykk er «estetisk dannelse». Dannelse er her ikke knyttet til «finkultur», men brukes om en lærings- og utviklings-

prosess hos studenten eller den profesjonelle hjelperen. Formålet med prosessen er at den enkelte skal utvikle klokskap og evne til å fremme etiske verdier i sin utøvelse av faget. En forutsetning for å utvikle denne «generelle estetiske kompetansen» er evnen til å erfare, se og tolke det unike og spesielle i konkrete situasjoner. Forfatterne hevder at slik kompetanse kan oppøves i møtet med kunst – det være seg bilder, fotografier, litteratur eller musikk.

Boken er lettlest og inneholder en rekke gode eksempler. Den har en nordisk forankring, hvilket preger referansene til faglitteratur så vel som anbefalingene av litteratur, musikk, bøker og kunst. Det er dristig å gi seg i kast med så mange krevende problemstillinger innen rammen av en enkelt bok. Alle emner ytes ikke full rettferd, verken i fremstilling, referanser til faglitteraturen samt kritisk vurdering av eksisterende dokumentasjon.

God hjelpkunst vil alltid forutsette en grunnleggende menneskelig kompetanse. *Kunsten som beveger* viser nye og spennende veier til å utvikle en estetisk kompetanse innen helse- og sosialfagene. Dette er en forfriskende innføring i emnet.

Jan C. Frich

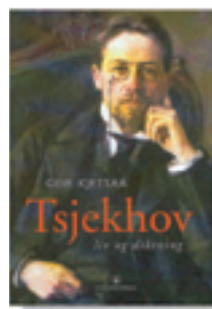
Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin
Universitetet i Oslo

En utro medisiner

Geir Kjetsaa

Tsjekhov – liv og diktning

408 s., ill. Oslo: Gyldendal, 2004. Pris NOK 349
ISBN 82-05-29162-4

«Medisinen er min ektevidde hustru, litteraturen er min elskerinne,» skrev Anton Tsjekhov (1860–1904) i et brev til sin forlegger.

Geir Kjetsaa, professor i russisk litteraturhistorie, beskriver hvordan

Anton Tsjekhov som fattig medisinstudent skrev burleske humoresker for vittighetsblader for å forsørge foreldre og søsken. I 1884 tok han medisinsk embetseksamen, og etter dette drev han en beskjeden privatpraksis i Moskva i et par år. Senere praktiserte han stort sett blant venner og naboer. I 1890 foretok han en strabasøs reise til fangeøya Sakhalin utenfor Stillehavskysten. Han skrev en sosiologisk avhandling om sine iakttagelser, og den bidrog nok til å bedre forholdene for fangene. Samtidig diktet han seg inn i verdenslitteraturen. Han er en av de dramatikerne som spilles mest, og han skrev hundrevis av noveller.

Både Tsjekhovs forfattervirksomhet og hans legepraksis foregikk mot et bakteppe av hans egen sykdom. Han fikk sin første hemoptyse i 1884, men benektet sykdommen helt til han i 1897 måtte erkjenne at han hadde en langtkommet lungetuberkulose, som han døde av sju år senere.

Kjetsaa presenterer verk etter verk gjennom lange, av og til for lange, sitater og gjenfortellinger. Tsjekhov var nyskapende både som prosaforfatter og som dramatiker. I novellene var han først og fremst opptatt av å være objektiv. Det kan ha sammenheng med hans medisinske utdanning. Skuespillene er også realistiske, med større vekt på å gjengi stemning enn dramatisk handling. Kjetsaa binder sine analyser sammen ved hjelp av beskrivelser av perioder i Tsjekhovs liv. Men han kunne gjerne fortalt mer om samfunnsforholdene i datidens Russland og hvordan de spiller seg i Tsjekhovs forfatterskap.

Boken viser spennvidden i Tsjekhovs liv fra oppveksten i farens tarvelige butikk i en russisk provinsby til dødsleiet på et kursted i Tyskland, der han tar imot et glass champagne fra sin tyske lege, tommer det og dør.

Geir Kjetsaa har skrevet en grundig og leseverdig biografi om en stor dikter og en lege som følte at han hadde sviktet medisinen.

Per Joachim Lund

Oslo

Molekylærbiologisk poesi

Jon Ståle Ritland

Kroppsvistasjoner

50 s. Oslo: Aschehoug, 2004. Pris NOK 198
ISBN 82-03-18868-0

Legen Jon Ståle Ritland har med boken *Kroppsvistasjoner* skrevet en imponerende og tankevekkende diktsamling. Poesien er preget av forfatterens medisinske kunnskap om anatomi og det menneskelige arvestoff. Ritland lar DNA-trådens dobbelthet prege diktene form og innhold, hvilket åpner for en rekke ulike lesninger. Evolusjonen og den menneskelige organismes biologiske forutsetninger ligger som et grunn tema i tekstene.

Diktsamlingen er organisert i en ramme-fortelling gjennom fire deler: «Intron», «Genesis», «Mutasjoner» og «Metastaser». Det som er slående med Ritlands diktning er evnen til å kombinere vidt forskjellige nivåer av virkeligheten. Menneskelige erfaringer, sykdom og død tolkes i lys av «de eldste skrifttegn» – basene adenin, guanin, cytosin og tymin. På den annen side diktes arvestoffet inn i menneskelige og sosiale sammenhenger. Ritlands originale poetiske grep resulterer i nye og spennende observasjoner.

Et dikt som «Den langsomme forvanlig til et bløtdyr» gjenspeiler klinikerens medisinske blikk og medfølelse: «bare dolcontin-tablettene holder deg oppreist / så du fremdeles kan slepe det bristende skjelettet / etter kravebeinenes kleshenger // hver natt makulerer metastasene // du gjennomgår den langsomme forvandlingen / til et bløtdyr // det ødelagte arvestoffet / fortrenger plassen din / og du reduseres / til et appendiks / i en skakkjørt evolusjon».

Kroppsvisitasjoner er en usentimental diktsamling skrevet av en lege som på originalt vis kombinerer molekylærbiologisk innsikt og poetiske grep. Diktene etablerer et språklig univers som gjør det mulig for leseren å reflektere over menneskets grunnvilkår på en ny måte.

Jan C. Frich

Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin
Universitetet i Oslo

Naivt om latter

Franciska Munck-Johansen

Latter – til helse og glede

142 s, ill. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2004.

Pris NOK 229

ISBN 82-05-32553-7

Målgruppen er «... alle som vil vite mer om latterens gunstige egenskaper ... og ... alle som har deltatt eller skal delta på et latterkurs». Forfatterens intensjon er å dokumentere at latter forlenger livet. Hun vil beskrive hvordan

«... en god latter bevisst kan brukes som et helse- og trivselsfremmende tiltak» (omslaget). Boken gir seg ut for å være en populærvitenskapelig lærebok basert på forskning.

Forordet er skrevet av den indiske legen (angivelig) Madan Kataria, som grunnla den internasjonale latterbevegelsen i 1995. Boken markedsfører denne bevegelsen. Kataria utroper forfatteren til den første i Europa som så betydningen av denne bevegelsen. Hun ble utdannet latterinstruktør i Bombay og er daglig leder av kurs- og kompetansesenteret Liv & Lyst. Kataria roser hennes innsats for «... å spre god helse, glede og fred gjennom latter». Denne innledende panegyriken passer til tanken om en bevegelse som vil frelse verden.

Boken har 15 meget korte kapitler om alt fra forfatterens egne opplevelser til hvorfor vi trenger å le mer, latter for bedrifter, latter i parforhold og latter i sorg. I siste kapittel markedsføres latterklubber. Et kapittel presenterer forskning. Ingen drøfter kritisk

grunnlaget for alle påstandene om latterens gode effekter. Kapitlet om forskning er avslørende. En side vies min forskning. Kildene er indirekte, basert på journalister i VG og KK! Forfatteren avslører mangel på vitenskapelige skolering med en side om resultater fra latterklubbene til Khandwala i India. Studien er metodisk svært inkompetent utført!

Forfatteren lager en begrepsmessig smørje av latter, glede, optimisme, motivasjon, humor og sans for humor. Vitenskapelig er det ikke bevist at latter gir bedre helse, større produktivitet og et lengre liv. Derimot er det støtte for at den kognitive komponenten i sans for humor reduserer dødeligheten og bedrer helsen. Det er faktisk et svært løst forhold mellom latter og sans for humor! Referansen til Katarias bok *Laugh for no reason* plasserer latterboken i et tanketomt fokus på linje med Polyanna som lekte vær-glad-leken. Den kan bli en lokal «bibel» i en kvasireligiøs bevegelse der Kataria er verdens yppersteprest.

Sven Svebak

Institutt for nevromedisin
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Legen og feilgrepet

Dan Shapiro

Delivering Doctor Amelia

255 s, New York, N.Y.: Harmony Books, 2003.

Pris USD 24

ISBN 1-4000-4895-8

Boken henvender seg til den vanlige leser, og tar for seg tanke- og følelseslivet til en lege som har gjort en feil som fikk katastrofale følger. Dette kommer frem i skildringen av en rekke terapitimer hos hennes psykolog. Samtidig blir vi kjent med hvordan psykoterapeutens eget liv kan gjøre behandlingen vanskelig. Det er en fortelling fra virkeligheten.

På slutten av en lang og slitsom nattevakt overser den unge, dyktige og empatiske fødselslegen Amelia Shapiro faretruende forandringer i registrering av fosterets hjer-teaktivitet. Barnet blir hjerneskadet, og en rettssak er på vei. Hun har mistet sin faglige selvtillit og er ute av arbeid. Forfatteren er hennes psykolog. Han og hans kone er midt i en vanskelig prosess med assistert befruktning. Fordi han tenker seg at det kunne vært hans eget barn, må han bekjempe bitterhet og motvilje. Dette gjør interaksjonen vanskeligere, og han unngår så vidt sin egen faglige katastrofe.

Vi følger pasient og terapeut mens behandlingen pågår. Vi blir kjent med dem gjennom en rekke tilbakeblikk på dramatiske opplevelser de har hatt innenfor og utenfor faglig sammenheng. Amelias fortvilte sorg over det skadede barnet og

angsten for å begå et nytt feilgrep er beskrevet slik at alle kan forstå. Det samme gjelder for psykologens problemer med å være profesjonell.

Dette er en velskrevet og engasjerende bok. Den gir et godt innblikk i vanskelige situasjoner og valg arbeidet som lege medfører. Ikke bare fødselsleger vil kjenne igjen smerten ved å innse feilgrep når konsekvensene er så forferdelige. Amelia er en av mange som ikke kan tilgi seg selv. Forfatterens budskap er at leger må være åpne om sine feilgrep om de vil ha en sunn sjel. Men da burde vel i alle fall terapeuten kunne tilgi? Når han lenge ikke gjør det, men kategoriserer Amelia som en «slik» lege, illustrerer det hvorfor innrømmelsen er så farlig. Boken er så absolutt et godt utgangspunkt for viktig refleksjon og debatt.

Björg Ladehaug

Kvinneklinikken
Førde Sentralsjukehus

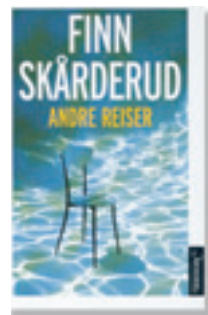
Skårderuds ytre og indre reiser

Finn Skårderud

Andre reiser

332 s. Oslo: Aschehoug, 2004. Pris NOK 328

ISBN 82-03-22983-2

Finn Skårderud er psykiater. Han er kunnskapsrik og han skriver godt – og mye. I denne boken har han (ifølge bokomslaget) samlet «tekster om kjærlighet og skuffelser, om krenkelser og skam ... om søvnløshet og sex, om reiser i tid,

hukommelse og minner». Tittelen viser til sammenhengen mellom ytre og indre reiser, og mange av tekstene er knyttet til konkrete opplevelser på reiser under fjerne himmelstrøk.

Boken bærer preg av å være satt sammen av tidligere publiserte avisinnlegg og artikler. Hver for seg fungerer sikkert tekstene i ulike sammenhenger og for ulike formål. Men selv om forfatteren i et etterord skriver at «alle tekstene er blitt bearbeidet ... og for alle gjelder at sammenhengen er ny», er det ikke lett å se helheten i de 46 ulike epistlene fordelt på vel 300 sider.

Den viktigste fellesnevneren gjennom hele boken er kanskje forfatteren selv. Det er kanskje ikke tilfeldig at Finn Skårderud karakteriserer speilet som den mest betydningsfulle oppfinnelse i menneskets nyere historie (s. 21), og at han beskriver Narcissus som en gammel kjenning (s. 59).

Her er de riktige (og kompliserte) tankene, tenkt på de riktige (og eksotiske)